

CARME BATLLE

*LA FAMÍLIA I ELS BÉNS DE PERE MARÍ, ESCRIVÀ DE LA REINA
CONSTANÇA VERS 1300*

Com a continuació dels nostres estudis ja publicats sobre famílies de l'oligarquia de Barcelona, per exemple els Banyeres i els Durfort, presentem ara el dedicat als Marí. Si bé la primera part del treball, és a dir, la relativa als negocis a Sicília, fou presentada com a comunicació al XIV Congrés d'Història de la Corona d'Aragó (Sassari-Alghero 19-24 de maig de 1990), ho hem completat amb l'anàlisi de la família i dels béns de l'escrivà.

Entre els catalans establerts a Sicília des del moment de la conquesta cal remarcar el grup dels funcionaris al servei de la monarquia. Un d'ells era l'escrivà privat de la reina Constança, anomenat Pere Marí. Exactament Pere es designat en unes lletres del rei Jaume II com a «escrivà o notari de la nostra senyora mare la reina Constança d'Aragó i de Sicília, familiar i fidel nostre»; és a dir, era notari només per actes privats, no del regne.

Es tracta d'un barceloní que pertanyia a una família benestant dedicada al servei de la casa reial, de la qual en desconeixem l'origen. Només sabem que el seu pare, Bonanat Marí, era draper –va tenir un obrador de draperia amb un soci, Bertrandet d'Avellà, amb el qual posà un capital de 10.000 sous– i tenia molts negocis i feia de prestador, com tots els drapers; a més cobrava censos procedents de les seves propietats a la ciutat i al Pla de Barcelona. Como a servidor de la monarquia estava vinculat a la mateixa reina, ja que en una lletra de Jaume II es anomenat «procurador de la il·lustre i caríssima mare nostra...», i també fou batlle de Girona. Que era un home de confiança del monarca ho demostra el següent cas: quan exercia el càrrec de batlle de Girona Berenguer de Massanet, el monarca, tot i haver-hi aquest funcionari, confià les rendes de la ballia a Bonanat.¹ Uns mesos més tard Bonanat ja substituïa a Massanet en el càrrec de batlle i el rei li manava pagar una suma de les rendes d'aquesta batllia.²

1. Es tracta d'ordres de pagament. Primer el rei havia manat pagar les despeses fetes per Bernat de Santa Cília, de la casa reial, per un falcó, al batlle Massanet i després a Marí, i altre cop essent batlle el mateix Marí (ACA C, reg. 95, fols. 94, 95 v, 131 v, 29 de juliol i 9 d'octubre de 1292).

2. Li manà pagar 410 sous de moneda barcelonesa de tern –com tots els sous i lliures citats–, que mancaven dels mil assignats de les rendes de Girona a Ramon de Cabrera, mentre visqués, pels reis Pere

La família

El matrimoni format per Bonanat i Agnès, filla de Pere de Cardedeu, ciutadà de Barcelona, tenia un fill, Pere, i tres filles, als quals procurà enllaços molt avantatjosos: el noi amb Sança, filla de Pere Boquer i Agnès; Pere Boquer, mort abans de 1286, era fill de Pere Boquer i Geralda de Montcada, els cognoms dels quals encara perduren en carrers molt veïns del barri de Ribera, ja que de fet el mercader Boquer vivia i treballava en l'òrbita dels Montcada, ciutadans i negociants barcelonins en aquestes dates. El dot de Sança va correspondre a la seva categoria social i fou de 1.000 morabatins, o sia 590 lliures, comptant el valor de cada morabatí a 11 sous i mig de moneda barcelonesa de tern.

Per fer-lo efectiu a Pere, el 20 d'abril de 1291 la seva àvia i tutora, Geralda de Montcada, ja havia hagut de vendre quatre censals amb permís del veguer Romeu de Marimon al mateix interessat pel valor de les esmentades lliures, després d'haver celebrat el corresponent encant públic i cedir-ho al màxim oferent. Per la seva banda Pere Marí donà a Sança un escreix de 300 lliures, o sia 6.000 sous, és a dir, la meitat del dot complet que fou de 600.³

Aquest matrimoni no va tenir descendència, perquè tan la fortuna com el nom de Pere Marí van passar al fill de la seva germana Elisenda, esposa d'Arnau Bernat, ciutadà honorat. L'altra germana, Saurina, enllaçà amb una família de negociants, com la seva, en contreure matrimoni amb Guillem de Mirambell, draper, fill de Guillem de Mirambell.⁴ La darrera de les germanes, Esclarmunda, es casà amb Jaume de Sant Climent, membre d'una família d'alts funcionaris reials originària de Lleida, però ja ciutadans de Barcelona en aquesta època; foren els pares de Francesc de Sant Climent. Com que aleshores uns altres membres de la família, Pere de Sant Climent, era batlle general de Catalunya i Jaume tenia el càrrec d'escrivà de la reina i de la cúria del batlle de Barcelona a mitjans de l'any 1282, aquesta relació de treball amb Bonanat Marí pot explicar l'enllaç de dues famílies de la burocràcia reial

i Constança; ho havia de cobrar Bernat Vidal, ciutadà gironí, per renúncia del noble després de tractar-ho amb el rei Alfons (ibid., fol 128, 3 d'octubre de 1292).

3. Com que no hi havia béns mobles per pagar el dot, la tutora, que ho era desde 1286 amb la garantia del seu germà Esteve de Montcada, ven en franc alou 6 censals sobre la finca de Pere Boquer a la Pelliceria: un de 5 morabatins menys un quart sobre la casa que té en alou Blanca, esposa de Jaume Dierga, en dit carrer, un de 7 i un quart sobre la casa i obrador contigus a l'anterior que tenen G. Martorell i A. Rosset, un de 12 sobre la casa veïna, la de Berenguer Rafart i el su germà Guillem, un de 5 sobre la casa de Berenguer Calaf en el carrer nou de P. Boquer, un de 4 sobre la de Sibil·la, esposa de Bernat de Palol, vora la de Ponç d'Alest difunt, i 4 sobre la casa veïna, la de Pere de Peralada. Ho ratifiquen la mare i el germà de Sança. Del preu de venda, 525 lliures són pel dot i 50 per la tutora que pagà deutes del difunt fill seu (Arxiu de la Catedral de Barcelona, perg. 1-1-1139).

4. Podria ser un germà de Guillem el Pere de Mirambell, draper, que el 10 de gener de 1300 tenia una taça d'argent en penyora de mestre Berenguer Despuig, mestre de gramàtica de la catedral, que ho féu constar en el seu testament (ACB, PA 4-3-254).

enriquides al servei de la monarquia. En efecte, l'administració del patrimoni estatal podria ser l'origen de la fortuna dels Marí arrodonida per Pere a Sicília, on negocià juntament amb el seu cunyat Mirambell, com veurem.

Els negocis

A la fi de l'any següent al del seu matrimoni, 1292, Pere es trobava a Catalunya per gestionar assumptes de la reina i per certs negocis seus, per la qual cosa s'entrevistà amb el monarca. Un dels afers tractats es referia a l'exportació de blat de Sicília cap a Barcelona, exactament a una partida que pertanyia a la reina Constança però s'havia considerat propietat de Pere. Aquest havia pagat 1.337 sous per 167 salmes de forment de tot el noli corresponent, que pujava a 21.000 sous de moneda barcelonesa de tern, a l'almirall Roger de Lòria per haver estat transportat en una nau d'ell ja feia temps, en vida del difunt rei Alfons; per tant s'havia de rescabalar, és a dir recuperar la suma equivalent a Sicília –22 unces d'or i 2 tarins i 8 grans–, fent el canvi a raó de 60 sous de moneda barcelonesa per unça.⁵ El juliol de 1293 Pere ja es trobava a l'illa perquè el seu pare actuava com a procurador seu a Barcelona.⁶

En els negocis o préstecs gestionats en l'ambient cortesà de Sicília actuaven junts Pere Marí i el seu cunyat Mirambell, que potser ja eren socis abans d'esdevenir parents. Alguns negocis es remuntaven al regnat del difunt rei Alfons, com el préstec de Mirambell a Jaspert de Castellnou, del qual encara el maig de 1293 romanien sense pagar 6.000 sous de Barcelona. Per solucionar l'assumpte Jaume II el plantejà diverses vegades al seu germà Frederic, aleshores lloctinent reial a Sicília, i després manà a Berenguer de Vilaregut, mestre portulà de l'illa, que es pagués l'esmentada suma a Pere dels diners de la cúria. De tota manera Pere, trobant-se a Barcelona el 28 de setembre següent, preferí demanar al rei una concessió d'extracció de blat de Sicília per cancel·lar definitivament el deute. Foren 1.000 salmes de blat les concedides, que podria treure de qualsevol port sicilià a raó de 6 sous cada salma, sense que el beneficiari pogués treure res més, ni llegums pels cavalls ni altres coses vedades.⁷

5. Des de Lleida el rei ho manà a Berenguer de Vilaregut, cavaller mestre portulà de Sicília, que tenia diners de la cúria reial per raó de l'ofici, després d'haver-li suplicat Pere Marí (ACA C, reg. 95, fol. 168 v-169, 19-XI-1292).

6. Bonanat signa en un sots-establiment: un obrador de Pere Marí establert per ell a Geralda, filla de Bonanat Ponç, és objecte d'un nou establiment fet per ella a un cotoner (ACB, perg. 1-6-2333).

7. Hem resumit els negocis de Pere a *Les relacions de Barcelona i Sicília a la segona meitat del segle XIII*, XI Congresso di Storia della Corona d'Aragona, Palermo, 1983, pàgs. 153-155. Jaume II escriví al seu germà i al mestre portulà per aquest deute, en el qual es trobava implicat el difunt rei Alfons (ACA C, reg. 95, f. 61 r-v. 140-141 del 19 de maig de 1292 al 28 de setembre de 1294).

Pot correspondre a aquesta operació el dipòsit concedit per Pere al seu cunyat en dues vegades, segons els documents que consten en l'inventari dels béns de Bonanat Marí: davant el notari barceloní Jaume de Malví Mirambell reconeixia haver rebut de Pere en comanda o dipòsit per negociar la suma de 32 lliures, 13 sous i 4 diners de moneda de tern el 7 de novembre de 1295 i 500 lliures el dia anterior. El mateix Mirambell rebé del seu cunyat per adquirir blat 236 unces, 10 tarins i 10 grans, que en part encara li devia a la mort de Pere, com ho reconegué a Messina el 26 de juliol de 1306, davant el notari Joan de Sinapi, a Arnau Bernat i a Galvany de Verdaguer, prevere, procuradors dels pares i hereus de l'escrivà, quan els dos barcelonins van anar a Sicília a recollir els béns del difunt en nom dels esmentats hereus, o sia Bonanat i Agnès.

Pere participà en un altre negoci d'extracció de blat sicilià –1500 salmes de forment– amb permís reial per liquidar dos deutes, un del rei envers Ramon Aulomar, ardiaca d'Agrigento i ambaixador seu, per valor de 3.250 sous, i el del mateix monarca en vers l'escrivà, que adquirí els drets de l'ardiaca ja difunt. La lletra reial relativa al deute i a l'extracció del blat estava en mans de Romeu d'Arters, panisser de l'infant Pere, i de Simó de Corts, que la lliuraren juntament amb 34 unces d'or, potser relatives a aquest negoci i pertanyents a l'escrivà, per mitjà del cònsol dels catalans Guillem de Capellades; aquest ho donà tot al prevere Verdaguer, procurador encarregat de recollir els seus béns, que quedà compromès a fer l'extracció del blat estipulat en el document.⁸

Com a capitalista, Pere esmerçava diners en comandes tant si eren dipòsits com comandes de viatge. Una d'elles, que incloïa un canvi de moneda –60 unces d'or–, es féu davant el notari Jaume de Malví de Barcelona el 12 de desembre del 1300 entre l'escrivà i Bernat de Sant Feliu, fill del difunt Guillem, que portaria 180 lliures esmerçades en pedres precioses a Sicília, quan hi fos Pere Marí, de qui havia rebut l'encàrrec. El mateix Bernat, trobant-se a Palerm el 19 d'octubre de 1293, va rebre d'ell en dipòsit 4.000 unces d'or davant el notari Andreu Nicolau de Tràpani. Pere també va negociar amb dos canviadors barcelonins actius a l'illa, Berenguer de Finestres i Bartomeu Cendre, molt vinculats al monarca, als quals donà en comanda catorze safates (parapsides) d'argent amb un pes global de 9 marcs, davant el notari Pere Llobet de Barcelona; i va lliurar en comanda a Blasco de Novals, porter reial, 100 sous jaquesos en presència del notari de Barcelona Bernat de Vilarrúbia el 20 de desembre de 1299. En aquests negocis de préstecs i comandes l'escrivà seguia els

8. Són dos documents de la llista d'instruments de l'inventari dels béns de Bonanat fet pel notari Vilarrúbia (ACB –man. 1308, fols 128-136v) el 20-X-1308), en el qual consten els següents negocis: Mirambell va rebre préstecs d'Arters, panisser, fins a 114 unces 25 tarins i 15 grans davant el notari J. de Sinapi, com que pertanyien a Pere Marí, li reclamaren els dos procuradors esmentats davant el mateix notari el 20-VII-1308; el panisser ja havia rebut un préstec de 300 sous de Bonanat el 28-XI-1295.8

passos del seu pare, del qual coneixem algunes activitats ben característiques de tots els drapers.⁹

Sembla que l'ocupació més rendible de Pere Marí era la de prestador, mitjançant la qual aconseguí de l'infant Pere, germanastre de Jaume I i senyor de Montcada i de Castellvell, tot i que era menor de vint-i-cinc anys, la cessió de la seva part en el delme de pa, vi, carn i altres productes del castell d'Eramprunyà i dels seus termes i ho conservà com a feudatari del monarca fins al punt d'heretar-ho el seu pare a la mort de l'escrivà.¹⁰ També va tenir en el seu poder les aldees d'Amposta, que després li comprà el monestir de Benifassà amb l'ajut econòmic del rei.¹¹ A més dels membres de la família reial i de servidors seus, com el porter esmentat, la clientela del prestador incloïa nobles de la cort, com Bernat Guillem d'Entença, al qual va deixar 1.000 sous el 22 de setembre de 1299, i Berenguer de Sarrià, fill del difunt Berenguer senyor de la casa forta de Sarrià que devia ser parent de l'almirall; de la suma prestada feia sis anys restava a pagar 141 lliures i 10 sous el 8 de febrer de 1304 i també tot el lloguer d'un edifici -hospicium- situat al costat de la casa de Pere Marí durant un any i fins al moment present, lloguer de 6 lliures segons el contracte de l'11 de gener de 1303 signat amb Sarrià.

Tot manifesta la bona situació de Marí a la cort i la seva influència prop del rei,

9. Si alguns dels negocis dels Marí porser resulten poc entenedors, és degut a que només els coneixem per mitjà del resum dels instruments en unes ratlles contigües en l'inventari dels béns de Bonanat; i encara el protocol notarial es troba en mal estat de conservació. Tot i així donem notícia d'altres negocis de Bonanat: préstecs a Sanç Pere, fill d'Artal de Llor, conseller i porter major del rei, de 60 sous davant el notari barceloní Jaume de Folquers el 3-VII-1308, 100 s. el 6-V i 500 s. el 19-IV, aquest darrer segons un albarà de paper escrit en vulgar aragonès i segellat al dors; préstec a Bertran de Llor de 1.000 s. el 20-VII-1308; comanda de viatge de 100 lliures a un que embarca en el lleny de Francesc Cases davant el notari J. Folquers el 3-V-1308; comanda al difunt Miquel Rouric de 30 lliures davant el notari barceloní P. Llobet; préstec a G. Llull de 75 lliures davant el notari barceloní Bernat Solar; fou intermediari i participà en el préstec fet per Francesc d'Olot, canviador barceloní, de 200 lliures a Sanç d'Estadera, cavaller aragonès, el 23-X-1308 davant B, de Vilarrúbia amb la penyora de 48 sacs de cotó, que són de Marí i Olot meitat per meitat; posseïa la meitat en 4 sacs de cotó que tenia per G. Bastida per raó del terç exigut pel veguer a Bonanat.

10. La concessió feta a Ossa el 16-XII-1292 fou confirmada per Jaume II, senyor directe del castell, a petició de Pere trobant-se ambdós a Barcelona el 10-IV-1295 amb la mateixa condició que obligava l'infant: si moria sense fills legítims, el feu tornava a la corona (ACA C, reg. 194, f. 135 v-136 amb la nota «librada certificació en 5 de febrero de 1842»). Per tant a la mort de l'infant, el rei ho embargà per estudiar l'assumepte i sol·licità tots els documents: donació de l'infant, confirmació reial, revocació i empara, al jutge de la cúria reial R. de Toyà el 2-VII-1297 durant el setge del castell de Lord (ACA C, reg. 253, f. 41 v). Per fi, a Lleida el 18-VIII-1297, s'arribà a una concòrdia: Marí conservava el delme dividit entre l'infant i els feudataris del castell, a més del delme pertanyent a l'infant en els masos i possessions de la parroquia de St. Climent de Llobregat en el terme del castell; i ho podia tenir com a feu honorat, sense cap servei, a canvi de pagar al rei 3.000 sous (ACA C, reg. 195, f. 60 amb la nota de 1842). Per tant en l'inventari dels béns de Bonanat consta que tenia en feu honorat un quart del delme i que tenia en el seu poder 54 quarteres i mitja d'ordi i 10 de forment de les rendes d'Eramprunyà.

11. Jaume II concedí a Barcelona el 21-VI-1305 per remei de la seva ànima a l'abat i convent el *montaticum* que el rei cobrava als homes dels llocs propietat del monestir en el terme de Benifassà, com a ajut per l'adquisició de les aldees (ACA C, reg. 203, f. 34).

com ho comprovem altre cop en la concessió d'un forn. Al costat dels clients importants, l'escrivà en va tenir molts d'altres entre 1300 i 1303: uns semblen de Barcelona, com Pere Palau que rebé 30 lliures, altres són homes dels poblets propers, com Canals (Vallés), Sant Cebrià d'Aiguallonga (Valldoreix) i Sant Eulàlia de Madrona (Papiol), als quals prestava petites sumes entre 8 i 100 sous, i per fi trobem familiars seus.¹² El seu pare va intervenir en la venda de la casa forta de Canals, de la qual hi ha un grup de documents a l'inventari,¹³ i posseïa la meitat –l'altra meitat devia ser de la seva esposa– de les catorze escudelles d'argent que estaven dipositades per 500 sous del preu de venda d'aquesta casa, propietat dels Cervelló i després del matrimoni Marí, adquirida per l'abat de Sant Cugat del Vallès, monestir proper a la casa forta.

Com a posseïdor d'un bon capital i d'ingressos importants, Pere podia participar en negocis diversos, des de l'adquisició de parts de nau (era parsoner de la nau de tres cobertes «la Bonaventura» del canviador Ramon Fivaller, per compra d'una setzena el 4 de setembre de 1303 davant el notari Bernat de Vilarrúbia) a l'exploració d'un forn de pa per mitjà d'un privilegi per tractar-se d'un monopoli reial. Ens referim al forn construït fora el portal de la Boqueria, on hi havia hagut el de Bernat Eimeric, que Pere va obtenir en virtut d'un privilegi reial concedit la primavera de 1293 i confirmat pel batlle el 6 de juny en perjudici de la concessió feta, segurament pel mateix funcionari, al seu propi escrivà.¹⁴ El forn, anomenat de Na Justa, que devia ser la fornera, passà en herència a Bonanat a la mort del seu fill, i ell l'establí a Guillemó de Mirambell, el seu nét.

Seguint la tradició familiar Pere va tenir part en un obrador de draperia constituït per mitjà d'una societat formada per ell, el seu cunyat Guillem de Mirambell, que el regia, i Bertran d'Avellà; tots passaven comptes i inventariaven les robes un cop l'any, potser per renovar la societat, comprovant l'existència de molts

12. Només coneixem els noms dels darrers clients de Pere perquè consten en el foli 137 de l'inventari com a béns del pare que ha de cobrar les sumes degudes: el 6-VIII-1300 comanda-dipòsit a Bernat Rubió, de Sant Cebrià d'Aiguallonga, 300 s. davant el notari Vilarrúbia; el 8-I-1303 préstec a Jaume Boscà, fill del difunt Rouric de Canals i de Benveguda, 60 s. davant el notari Malví; 1-X-1303 30 lliures a Pere de Palau; 21-VIII-1305 préstec de 50 s. fet per Bonanat a l'esmentat Rubió davant el notari Malví; 22-XI-1307 un altre préstec d'ell davant el notari Folquers, etc. Pere també deixà diners a la seva germana Esclarmunda vídua Sant Climent amb document notarial, i sense documents ella va rebre del seu pare fins a 189 lliures.

13. En l'inventari dels béns de Bonanat consta un deute de 7.330 s. del canviador Guillem Romeu, que són del preu de la casa forta, i encara manquen 333 s. 4 diners d'aquest preu; la suma és propietat comuna de Bonanat i Agnès, que com a penyora tenien 14 escudelles d'argent valorades en 500 s. i dipositades en el convent dels frares predicadors.

14. Ho concedí Jaume II i ho confirmà a Barcelona el 23 de maig després que es suscités una polèmica entre Pere i les autoritats, que recordaven el privilegi de Jaume I a Eimeric i la disposició sobre els límits i distàncies entre forns. El cas és que Marc Borrella, escrivà del batlle, estava construint, o ho anava a fer, un forn dins els mateixos termes, els del forn de B. Eimeric. El 6 de juny el batlle reconegué la prioritat del privilegi de Marí (ACA C, reg. 196, f. 268, 273).

deutes de clients i també del mateix Guillem.¹⁵ A la mort de l'escrivà i del seu cunyat, fou Bonanat el continuador del negoci, en el qual esmerçà 10.000 sous el 1307 i va tenir com a soci Bertrandet d'Avellà, que devia ser el fill de l'esmentat abans; l'any següent dedicava una suma semblant a préstecs (vegeu la nota 9).

Les propietats

Els capitals acumulats i els guanys en els negocis ja comentats van permetre als Marí l'adquisició de propietats a la ciutat i al seu territori, i encara més lluny: en primer lloc la casa familiar o hospici, situada al carrer de l'Estany, que és un topònim hidrogràfic record d'alguna de les llacunes properes als murs romans. Potser es pot identificar amb el carrer conegut com a Pou de l'Estany en època més tardana i situat darrera el palau reial, sense sortida i pertanyent a la parròquia de Santa Maria del Mar. L'edifici era una casa forta amb torres,¹⁶ i per tant construïda amb pedres, almenys a la part baixa; també hi cap la possibilitat que fos aixecada sobre el mur romà incloent dues torres del recinte unides per mitjà d'un arc per facilitar l'edificació. Sembla una gran propietat amb un hort contigu i altres pertinències, i encara al seu costat hi havia altres cases, descrites com hospicis, alou dels mateixos Marí, una d'elles en poder de Guillem de Mirambell i una altra en el de Berenguer de Sarrià, cavaller i senyor de la casa forta de Sarrià, per un morabatí censual cadascú.

Quant a la resta de propietats és difícil destriar les de Pere Marí de les del seu pare, que el sobrevisqué pocs anys i fou el seu hereu. Podem precisar que les de l'escrivà es concentren en el burg, vora Santa Maria del Mar, exactament en el carrer de Bonanat Ponç, on té en alou tres obradors i una finca, tot llogat a menestrals: un obrador amb pati posterior establert a Geralda, esposa del ferrer Bernat Mora i filla del difunt Bonanat Ponç (ella el sots-estableix per 30 sous d'entrada i 9 anuals al cotoner Bernat Salideda i a la seva esposa Maria); un altre obrador amb eixida que limita amb l'anterior i té Pere Corcó, una finca o tinença en poder de Guillema, germana de l'esmentada Geralda, i un darrer obrador amb eixida llogat a Bernat Teyé.¹⁷ A més, cobraven un censal de 22 morabatins i mig sobre unes cases alou de

15. Són 3 instruments resumits a l'inventari: el del 9-X-1302 fet pel notari Malví, el del 21-II-1303 per P. de Cubers, connotari de l'anterior, i el d'inici de 1304.

16. Ho indica una notícia de mitjan 1308: el draper Jaume de Cànoves tenia unes cases pel jeuu Cresches Zarch «Subtus murum et turres domorum Bonanati Marini» (ACB, B. Vilarrúbia, man. 1308, f. 14 v). Com que en un fogatge apareix la volta d'En Mirambell vora la Bòria, pensem que podia designar el lloc on vivia el cunyat de Pere (F. CARRERAS CANDI, *La ciutat de Barcelona*, pàg. 387).

17. Document escrit pel notari Jaume de Malví el 24-VII-1293, citat a la nota 6. Poden ser les mateixes propietats situades en el mateix carrer, que consten en l'inventari de 1308, de les quals es treien 22 morabatins; les tenien per l'altar de Sta. Maria de l'església del convent de Santa Anna, de qui eren alou.

l'altar de Santa Maria construït en l'església de Santa Anna, situades en el materis carrer.

A la vora de casa seva, segons l'inventari que seguim, el matrimoni Marí, un cop mort el seu fill, posseïa meitat per meitat, com la seva vivenda i la resta de les propietats, una casa propera a la seva alou dels templers i habitada per Berenguer de Conques a canvi d'un cens de 2 sous i 8 diners, i una altra, situada sota les torres de la seva que era de l'esposa de Guillem Pere Burgès a qui pagaven un cens de 5 morabatins. Al costat de l'hort de la seva vivenda hi tenien en alou l'habitatge o *domus* de Constança, esposa de Ramon Ris, dida –segurament d'algun dels fills Marí–, a cens de 2 morabatins.

Més lluny, però a la mateixa ciutat, posseïen altres propietats, unes en alou i altres en emfiteusi: fora del portal de la Boqueria, al seu costat, un hospici en alou que fou del difunt Ramon Boquer, i al mateix lloc cobraven 56 morabatins censuals per altres cases; un alou sobre o vora el portal del Regomir, que tenia el draper Pere Figuera per 5 morabatins; una finca en poder de diverses persones per 19 morabatins sota el castell del Regomir, que els Marí tenien per Simó Ricard a cens de 18 sous; i altres alous sobre o vora el mateix castell per 8 morabatins i 12 diners; una casa sota el mateix castell habitada pel ferrer Bernat de Lacera per 3 morabatins; unes cases vora el forn judaïc que tenien pel degà de Barcelona a cens de 2 sous, i altres vora el portal del Castell Nou en un carrer sense sortida del call juec que tenien pel capítol de la catedral; unes cases en alou habitades per diverses persones vora l'església de Santa Maria del Pi; una casa en poder del notari Bartomeu Marc vora la plaça de la Bòria per 4 morabatins censuals (no era alou dels Marí sinó que pagaven un morabatí de reconeixement del domini); unes cases per les quals cobraven un censal de 13 morabatins i mig a Viladalls (les tenien primer per Isaac Vives i després per Guillem Bastida, canviadors, a cens de 26 sous); una finca vora mar i sota la peixateria per la qual cobraven censals per més de 57 morabatins que foren d'En Faylibe, i ho tenien per Bernat de Centelles sota l'alou de l'església de Barcelona a cens de 4 morabatins –per tant havia estat dels Grony–.

En conjunt tenien tantes cases que confessaven no saber el nom dels emfiteutes. I encara, a més, posseïen en el Pla de Barcelona un casal i una torre a la vall d'Horta, vora l'església parroquial de Sant Joan, que havien heretat del fill difunt; i una casa forta o torre amb honors i possessions a Sant Andreu de Palomar,¹⁸ que tenia Arnau Bernat en nom dels seus fills Francesc i Arnau; mig molí en el casal dels molins nous del Clot, vora la ciutat, a cens de 60 sous de moneda de tern pagats al rei; terres vora

18. La propietat de Sant Andreu era alou del matrimoni que l'explotava per mitjà d'establiments, com el fet a P. Mateu i Sibil·la d'aquesta parròquia; Mateu va vendre a Bernat de Samalús per 8 lliures i mitja la peça de terra amb arbres que tenia per ells a cens de 3 morabatins –un morabatí equivalia a 9 sous segons la canònica barcelonina–, terra situada al costat d'un altre alou dels Marí i la vinya de Columbà (ACB, B. de Vilarrúbia, man. 1307-1312, f. 5 v-6, 24-X-1307).

el monestir de les sors menors establertes a un cens global de 20 morabatins censuals i procedents de l'herència del difunt Pere de Cardedeu, pare d'Agnès. Encara més lluny, tenien la meitat de la quadra de la Vall de Lord, diòcesi de Barcelona, en franc alou, en la qual hi havia set masos.

La casa

La considerable fortuna dels Marí analitzada fins ara es completa amb les seves joies, armes i atuells domèstics de qualitat, i també amb la possessió d'esclaus,¹⁹ béns que demostrin un alt nivell de vida. Fins i tot alguns vestits, joies, un cobertor vermell i groc, objectes, escuts porten el senyal de la família, les ones, com a símbol parlant. Cal esmentar el gran nombre de llits, nou, que amb tot el seu parament eren els mobles més rics de les cases bones i dels castells. Pertanyien a Bonanat i a Agnès meitat per meitat i foren inventariats uns just després dels documents i altres barrejats amb les caixes en diferents cambres. Són llits de posts, molt ben parats amb un sac-llit, dos matalassos de llana, un cobertor de burd, una màrfega de plomes, un parell de llençols, una vànova blanca de fil, un travesser de plomes i un o dos coixins blancs a cadascun; en algun cas només hi ha un matalàs i un capçal, però en general són molt complets. De tota manera no hi ha cap llit endosserat com el de la casa dels Durfort a la mateixa època; només hi tenien cortines de fil, una d'elles pintada, en dos dels llits.

En canvi destaquen uns cobertors especials i virolats: alquicens i una «vaneta de matxino», que pot ser una vànova gruixuda, és a dir plena d'una matèria utilitzada per omplir matalassos. També hi ha un matalàs de «metxino» i una «culcitra de fluxello», o sia un matalasset o màrfega de fluixell o plomissó dels ocells, i uns coixins més originals, els sis recolzadors de cuir.

La roba de taula i de llit, els vestits, les joies i objectes diversos de la família es guardaven en gran nombre de caixes de fusta, amb peus o sense, més d'una dotzena de total, vuit taüts i sis cofres, uns ferrats i altres folrats de roba de color vermell o verd, dos arquibancs de tres caixes i una «raudella» vella i petita plena de frasques, és a dir cosetes de poc valor. A més, hi ha una caixeta vella anomenada balancer, o sia per guardar unes balances, una altra «mínima» pintada, una caixa d'argent trencada i fins i tot una caixeta «obrada amb ossos». En dues de les caixes grans a dins hi ha un gran caixó ferrat a cadascuna potser per amagar els diners.

Entre la nombrosa roba de casa desada a les caixes destaca la següent: diverses

19. Bonanat havia manllevat esclaves i altres béns i morí sense pagar-ho a Mirambell, que ho reclamà a l'hereu, el pare del qual nomenà Berenguer Desquer procurador per arreglar-ho, i també representar-lo en altres casos davant el veguer (B. de Vilarrúbia, man. 1308, f. 33, 10-X-1308).

estovalles franceses de fil entre moltes d'estopa, tovallons, unes tovalloles de fil amb ratlles de fil de cotó i altres obrades de seda, un cobertor i dos coixins de seda vermella amb obra de seda de color safrà, és a dir groc; un coixí de púrpura, una coixinera de boqueran, o sia de roba fina de Bokara (Tartaria), entre vànoves, flassades, lli pentinat etc. A més de les caixes, ben plenes per cert, els Marí tenien altres mobles: bancs llargs i escons, nombrosos seients (sella apta ad sedendum, sella turquesia, siti, setis), quatre taules llargues de peus i altres plegables; tot il·luminat per mitjà de canelobres i candelers, grans i petits, i dues llanternes, una de «corns». Com totes les cases bones, aquesta estava ben estorada amb estores d'espart, algunes d'Alacant, i decorada amb catifes de diverses mides, cortines de fil, set grans tapets, dos llancers de fusta i una estora fixa de paret.

En una casa tan comfortable, amb una sala i diverses cambres, com corresponia al seu estament, vivien els Marí gràcies a una considerable fortuna que els permetia tenir una vaixel·la d'argent: nombroses escudelles, 31 culleres, dues taces trencades, tres salers, tres copes d'argent —dues amb àmbar a dins i a fora—, una copa d'argent blanca, i entre altres objectes d'argent, un «Agnus Dei» guarnit d'argent. També tenien fins a quatre marcs del mateix metall, i a més catorze escudelles, valorades en 500 sous, que eren el preu de la casa de Canals i estaven dipositades en un lloc molt segur, el convent de Santa Caterina dels frares predicadors, com ho feien altres rics ciutadans barcelonins.

Entre els objectes dels Marí que hem pogut identificar —alguns són il·legibles—, n'hi ha de curiosos: un perfumador, un «sotbarbe» amb perles (com un collaret?), un «denterol» d'argent, una mica de «mesqueto» que pot ser el perfum anomenat almesc o mesc, una mandràgora sense cap; també consten «carerino sarracenic», «matuli rupto», que no ens atrevim a definir. Si ens fixem en els objectes de metall, trobem els de llautó (un rentamans, un bací, dos bacins rentamans, un canelobre, dues sitres, balances), els d'estany (un barralet i un flascó), els de coure (dues conques, dos bacins, dos barrals, un morter amb la seva mà, balances, sis calderes de totes les mides de la cuina) i un rentacap de ferro, metall que predomina entre els estris de la cuina. Aquí hi devia haver les escudelles de fusta, una d'elles pintada, unes almarratxes o càntirs, dues d'elles daurades, morters de marbre i de tosca, quatre flascons de fusta ferrats, ferros de pou, graelles, tres asts, un capfoguer rodó de ferro, una paella, un calestó i quatre llocos del mateix metall, una destral, una esquella petita (squilla), una caldera plana i unes altres de coure ja esmentades. Alguns d'aquests objectes estaven desats en tres taüts petits i vells col·locats vora les taules, bancs, dues pasteres amb potes, l'arca de la farina i alguns aliments (ordi, faves i ametlles) esmentats més amunt.

En el celler, recorregut a continuació de la cuina, que podia ser menjador-sala, hi havia moltes coses, totes posseïdes a mitges pel matrimoni Marí: un gran cup, tres grans recipients pel vi però buits (vegetis), sis bótes petites buides, un ambut de bótes, set portadores, dues bótes «esdogades», un quarter de coure per mesurar vi.

Seguia l'estable amb dues mules, una de pèl roig, dues selles de cavall, un sac amb tres quarteres de mill, un bast, tres selles de palafre, un porc viu, un taüt amb civada, un cup petit de fusta, una portadora pel bany, una taula de posts amb peus, una altra plegable, un banc, estores d'Alacant, roba de llit vella que devia ser pels esclaus, un ratèra de ferro i armes. Abans s'han inventariat una picassa, dos basts, tres selles de muntar, recipients pel vi, un odre, que pertanyen a aquest àmbit de la casa.²⁰

Si tornem enrere, a la sala i a les cambres, podem admirar els vestits i les joies de Bonanat, que tenia diverses capes (de drap morat amb seda vermella, una altra de la mateixa roba amb pell clara de conills), «epitogia» o capes curtes (de drap morat amb seda violàcia, de drap morat «cum sublinio», de drap mixt de Malines), diverses túniques (tres velles de presset vermell, una altra de la mateixa roba, una de drap morat, una de drap mitx, una de drap mitx de Malines que podia fer conjunt amb la capa), quatre clàmides (tres de drap morat amb pell de conills, però una és «alamandesch», la quarta és de drap de Malines), (quatre gramalles una de drap burd amb pell blanca de conills, una de drap lívid, una de nova de drap mixt de Malines i amb la mateixa pell i caputxa folrada de seda vermella, i una altra també amb caputxa). Posseïa dos barragans, un de vermell i un de ratllat, és a dir, com unes capes de llana impermeable; altres eren trencats. No li mancava el capell de sol i tampoc un jubat de seda vermella que potser pertanyia a les peces de l'arnès: dos capells de ferro, dues gamberes y dos perpunts amb espatlleres de seda vermella.

Les nombroses peces de l'abillament es completaven amb unes joies molt vistoses, per exemple les capes curtes portaven dos teixells d'argent i uns de perles amb el signe heràldic del difunt, uns afiblalls també de perles; i unes creus d'or frisó eren per la capa de la dona. A més tenien altres joies, sobretot anells, uns daurats amb pedres precioses com granats, i altres d'or també amb pedres: sis anells amb safirs, un d'ells blanc, un amb cornalina, dos amb rubís petits, quatre amb maragdes, un amb un balaix, fins i tot un amb un diamant petit i un altre amb lletres gravades. També tenien un rubí i un balaix perforats.

A més de les joies el matrimoni posseïa altres objectes de valor: botons, en forma de magranetes d'argent (dues dotzenes i cinc de miges magranes), una maneta gran d'ivori (manubrio), la corretja i la bossa que portava el difunt Bonanat, una cinta de seda sense guarnir, una pinta d'ivori i unes tisoires, que devien ser de la seva esposa, així com la gàbia del papagai. Podien ser de Bonanat o del seu fill el joc d'escacs d'ivori i banús i les armes disperses per tota la casa: set ballestes de dos peus, una

20. Seguim l'inventari ja citat a la nota 8, folis 132 v-135 v. El boter Jaume d'Arters amb els seus operaris li va reparar les bótes del celler per valor de més de 12 lliures; el seu germà Pere, també boter, fou fidejussor seu en la restitució d'una comanda de viatge de 25 lliures que li havia confiat Bonanat (B. de Vilarrúbia, man. 1308, fs. 58-59, 21-X-1308).

d'estrep, una maça amb el mànec pintat, dues llances de «matzem», una picassa o «tayant» de ferro i tres escuts amb el seu senyal heràldic. Aquests béns dels Marí es completaven amb els esclaus, dos homes i dues dones: Alí, Mahomet, llor, Agnès i Maria, que es deia Saffia i fou batejada després de la mort de l'amo, i amb el mobiliari, molt senzill, de la torre de la Vall d'Horta, on també hi havia armes i una tenda de campanya (tentorium).

Per acabar de comentar l'inventari fet el 29 d'octubre de 1308, a la mort de Bonanat, hem d'indicar que s'hi resumeixen els instruments notariais ja comentats referents a propietats y negocis, i per fi es fa constar que a la casa familiar hi havia més coses tretes en vida d'ell i sense saber-ho la seva esposa, quan el matrimoni era propietari de tot meitat per meitat. Aquest magnífic inventari, malauradament escrit en un paper molt malmès en la part superior dels folis, ens permet conèixer la riquesa dels Marí per mitjà de l'enfilall d'atuals i estris casolans, inclosos tant joies com troços de roba i «frasques», és a dir cosetes sense valor, amb l'avantatge de tenir els objectes enumerats més o menys per ordre de col·locació dins del seu propi context i no aïllats com se'n poden veure alguns a les col·leccions museístiques.

Prestigi social

La recerca ens ha permès completar alguns aspectes de la vida i de les activitats de la família. Com es pot deduir de la seva posició i de la seva fortuna, els Marí pertanyien a la mà major i per tant participaven en el govern de Barcelona quan eren a la ciutat. Pere s'hi establí definitivament l'any 1297, data en què la reina es traslladà a Catalunya, on va morir, a la capital, al cap de cinc anys. El trobem com a jurat del Consell de Cent el 1301 entre els ciutadans honrats, mentre que el seu cunyat Arnau Bernat constava cap al final potser per ser més jove o una mica menys adinerat. L'any següent ocupà el càrrec de conseller segon, però aquí s'acabà la seva carrera política per tonar a Sicília o per malaltia. En canvi Bernat protagonitzà una llarga carrera: fou jurat el 1301, 1307, 1309, 1312, 1316 ja entre els primers, 1321, 1324, 1325, 1327, 1332, i fou conseller cinquè el 1314, quart el 1319, primer el 1323, segon el 1326, altre cop conseller en cap el 1329 i el 1333, més o menys data de la seva mort, que potser li sobrevingué durant la pesta de l'any següent. Durant un temps va coincidir en el Consell de Cent (1316, 1319) amb el seu fill Pere Marí, l'hereu de la fortuna i del nom de l'oncle i de la dels avis materns, i amb l'altre fill, Francesc Bernat, el 1329.²¹

Tot demostra la categoria social de la família Bernat enllaçada amb altres de la mà major tan acabdalades com els Marina (Llorença, germana de Bernat i de Pere de

21. J.F. BOSCA, *Memorial històric*, Barcelona, 1977, pàgs. 45 ss.

Marina, era la muller de Pere Bernat el 1275),²² i els Durfort, com veurem més endavant, essent tots ells veïns de la Vilanova de la Mar. El prestigi social dels Bernat tenia un suport econòmic notable, una fortuna de la qual no coneixem l'origen, com tampoc sabem la procedència de la família. Només podem afirmar que posseïen cases al carrer de la Bòria i al Carrer nou de Guillem Ermengol, entre altres propietats, segons s'especifica en l'esplèndida carta dotal feta per Pere Bernat en favor del seu fill Arnau amb motiu de les noces del jove amb Elisenda Marí el 17 de juliol de 1293.²³

Tornant a l'escrivà Pere Marí, que morí sense fills en una data desconeguda per a nosaltres, resulta que nomenà hereus els seus pares. Ells es preocuparen durant l'any 1307 de recobrar béns i liquidar els negocis del difunt a Sicília, on potser havia mort, per mitjà d'Arnau Bernat i del prevere Galvany de Verdaguer, procuradors de Bonanat i Agnès. També havien de resoldre el problema econòmic de Sança, que ja era vídua de Pere a l'inici de l'any esmentat. Li pertanyien el dot i l'escreix o donació després de núpcies, però, segons el testament del difunt –no localitzat– i per manca de fills, de l'escreix de 6.000 sous de moneda barcelonesa de tern, a la seva mort n'havia de restituir la meitat als hereus del marit, que li permetia disposar dels altres 3.000 sous si vivia casta i sense contreure nou matrimoni; si es casava, hauria de tornar tota la suma completa. No sabem si es casà o no, només que encara vivia el 1326, detall que manifesta una gran diferència d'edat entre els esposos.²⁴ En la

22. És la data de la donació feta pels germans, fills de Bernat de Marina i de Guillema, de dues peces de terra comprades pel pare i situades al burg de Barcelona vora el forn nou del monestir de Sant Pere. En aquestes terres hi ha algunes cases i bastiments que paguen censos; ho tenen per Bernat de Sentmenat, a qui s'ha de pagr cens d'un morabatí l'u d'agost, però són alou del monestir de Sant Pere. Ho accepten i signen Jacma, esposa de Bernat, i Caterina, esposa de Pere –ho fa a València en poder del notari Berenguer de Ripoll el 13 de juliol de 1275– i renuncien a llurs drets el mateix dia en diferents ciutats. El document fou fet pel notari Guillem Rossell en presència dels testimonis Jaume Socher, Deusovol Ponç, J. Desmas, P. de Verdaguer sabater i Bartomeu Marc notari (ABC, perg. 1-1-568).

23. Carta dotal, de la qual se'n féu trasllat el 4-III-1322 i el 20-V-1344, que inclou els béns següents: llegat fet a Arnau per la seva difunta germana Ramona, cases en el suburbi de la ciutat a la Bòria i el contigut del seu celler, censal de 10 morabatins en alou sobre les cases del carrer nou de G. Ermengol (per Sant Miquel en paguen 3 en Roudor cuirater, 3 Arnau sastre, 3 en Serraler argenter, 1 Geralda flaquera), una vinya en alou que Pere comprà a R. Ricard al lloc dit Granada del territori barceloní, una vinya amb arbres també en alou comprada a uns jueus i situada al mateix lloc, una altra amb oliveres i altres arbres al lloc dit Sanatija i es té pel monestir de Ripoll, una peça de terra regable a l'horta dels Molins nous (és contigua a la feixa d'en Garriga i es té per la prepositura d'abril de la canonja). Pere conservarà l'usdefruit perquè alimentarà el matrimoni jove, però si no s'avenen per viure junts, el matrimoni rebrà l'usdefruit i a més 100 sous per llogar una casa. Hi foren presents els testimonis G. Llull R. Fivaller, Jaume Socher, Romeu d'Esplugues i G. Fuster (ACB, perg. 1-1-406).

24. Ella va rebre dels sogres el 17-II-1307 sis censals valorats en 768 lliures a compte del dot de 600 i l'escreix de 300. Són els comprats per Marí (nota 3), només variien alguns habitants de les cases, que són contigües o properes: el successor del difunt Calaf és Guillema esposa de A. Portell i veïna en una part de Sibil-la esposa de P. Castlarí i Berenguer Sunyer i de l'altra amb R. Baster; el successor de P. Peralada és Jaume de Vilaseca, a qui Pere Marí establí un alou per 15 morabatins de cens, quan

disposició testamentària comentada Pere coincidia plenament amb la voluntat del seu pare, ja que ambdós tendien a la conservació de la integritat del patrimoni, sense disgregacions; en conseqüència, el darrer el transmeté a un sol dels seus néts.

A part de les preocupacions familiars, Bonanat continuà la seva activitat normal de draper amb la concessió de préstecs, com el de 9 lliures i 14 sous a Guillem de Peralta, que tornà la suma a Agnès a la mort del prestador, i la tramesa de comandes unes de viatge i altres no, com la de Jaume d'Arters. Els negocis li duraren pocs anys perquè va morir entre el 27 de setembre de 1308, data del seu testament, i el 10 d'octubre següent en què ja consta com a difunt, mentre que Agnès el va sobreviure fins al 1317. Ella disposà del dot, de l'escreix i també de l'usdefruit de tots els béns del marit per concessió d'ell, ja que tenien a mitges la fortuna heretada del seu fill.²⁵ En la liquidació dels negocis de Bonanat l'ajudà el seu gendre Arnau Bernat, que era alhora marmessor del difunt i administrador de l'herència del seu fill Arnau, púber, anomenat des d'ara Pericó Marí. Ell arribà a un acord amb el boter Jaume

l'anterior ho tenia per 4, els límits són les tinences de Miquel Maxeilla i Bernat Sala i l'angle de l'entrada de l'hospici de P. Boquer, present a l'acte amb Arnau Bernat, G. Pere Dusay, Pere Tripó, davant el veguer Pere de Belloc (ACB, perg. 1-1-1141). El 20-XI-1326 Sança es va vendre dos dels censals: 19 morabatins sobre les cases de Palol i Vilaseca a Pere Gavet, doctor en medicina barceloní, per 468 lliures pagades a la taula de Berenguer de Sarrià, canviador; són testimonis dos freres predicadors, potser confessors d'ella o beneficiaris. El 21-XI es notifica la venda a F. de Palol, que reconeixent el domini del metge li dona un diner gros d'argent de moneda barcelonesa per pagar el cens (ACB, pergs. 1-1-1142, 1144 i 4-1-66). Segueixen les notícies sobre la finca dels Palol, el notari Bernat i Sibil·la, que en féu donació al fill Francesc el 12-VII-1304 (perg. 1-1-1158). Aquest vené un censal de 2 morabatins al metge Gavet per 32 lliures pagades a la taula de B. Cavaller, sobre la casa que tenia pel mateix Gavet, que limitava amb una altra alou d'ell i del notari Jaume Coll, en l'androna, en la cambra superior comprada al difunt Pere Boquer, i al carrer Montcada. Com que Palol necessitava més diners, el 10-III-1329 va vendre al mateix metge un altre censal de 2 morabatins per 20 lliures sobre la mateixa finca (pergs. 1-1-1145 a 1150). Tot i així Palol morí endeutat a mitjan 1332 deixant hereus els pobres i reconeixent el dot fixat el 12-VII-1304 a la seva esposa Clara: 200 lliures i 100 de l'escreix; per pagar-ho el marmessor Pere de Terrac va vendre els censals de Palol a Gavet com a més oferent en subhasta, amb la garantia de Jaume Parer per si reclamava A. de Palol, per 232 lliures i 15 sous, però pel dot només li donà a Clara 141 lliures. Els 4 censals són: un de 14 morabatins i 3 sous per un domini cedit en emfiteusi a Ferrera Bressera, que Palol tenia per Gavet i que limitava amb cases de P. Gibert, paraire de draps; un de 9 m. i 6 s. per una altra part del domini anterior cedit a la vídua Palol que cobrava el marmessor; un de 6 s. per una «domuncula minima» amb portal habitada per l'esmentada Ferrera, alou de l'Almoina de la catedral que Palol tenia per Gavet, que per aquesta causa va tenir un litigi amb els procuradors de l'Almoina; i un de 3 s. sobre un «modico solo» cedit en emfiteusi a la vídua. Per als pobres ja no quedà res un cop pagats deutes, multes, advocats, jutges, notaris i escrivans (pergs. 1151 a 1157). És un exemple de la màxima explotació del sòl en el burg comercial de Barcelona.

25. Sobre la comanda d'Arters vegeu la nota 20. Els marmessors del testament de Bonanat del 20-IX-1308) (una còpia de la clàusula d'hereu universal és del 8-III-1336) són el seu gendre Arnau, Guillem Llull, Bernardí Sabater canviador y el prevere Galvany de Verdaguier; ho escriu Bernat de Vilarrúbia que és el notari de tota la família (ACB, PA 4-3-149). Els béns eren tan nombrosos que s'hagué de fer un afegit a l'inventari davant els testimonis Huguet Llança, fill del sicilià Conrad Llança de Castell Menardo, i Bartomeu de Canals, ja testimonis de l'inventari amb Romeu Llull, Galceran fill de Guillem Llull marmessor, i Berenguer Ramon.

d'Arters, domiciliat en la propietat (honor) dels hereus de Guillem Goday vora la ribera del mar, sobre la comanda de 25 lliures que li havia confiat Bonanat davant el notari Bernat de Vilarrúbia el 1306: el boter l'havia de restituir al cap de mig any –Pasqua de 1309– després de restar gairebé la meitat de la suma que era el deute del difunt envers ell per la reparació de bótes del celler; el mateix dia Arnau cobrà 100 sous relacionats amb la comanda i tornà al boter tres vànoves, un parell de llençols i dos coixins retinguts com a penyora per l'esmentada suma.

El mateix Arnau, que havia deixat a Guillemó de Mirambell 32 lliures, 9 sous i 8 diners en sumes menudes dels béns dels sogres quan tornà a Sicília, hagué de respondre al requeriment d'ell per recobrar béns i esclaves que li havia manllevat el difunt Bonanat.²⁶ A més de l'administració del patrimoni dels Marí, fou obra d'Arnau el matrimoni del seu fill, la fortuna del qual requeria l'enllaç amb una de les millors famílies de la ciutat. Com era freqüent, es contractà un doble matrimoni amb els fills de Guillem Durfort i Agnès Mallol: Llorença Bernat amb Berenguer Durfort (ja estaven casats a fi de l'any 1328 quan ell cedí Sant Feliu de Llobregat a la Pia Almoïna de la catedral de Barcelona) i el seu germà Pericó Marí amb Guillemona. El pagament del dot d'aquesta noia causà maldecaps al seu pare, que per disposar de la suma es va haver d'endeutar i el 1325 hagué de vendre la casa forta de Sant Feliu de Llobregat a l'esmentada Almoïna per 70.000 sous, dels quals gairebé ja no rebé res per culpa dels deutes anteriors. També per part de Pericó hi va haver algun problema, com ho demostra el fet que aleshores es van fer còpies dels documents antics.²⁷ Se'n tornaren a fer el 1336 a petició dels marmessors d'Agnès Marí que requeriren a l'hereu, el seu nét Pericó, per incompliment de la fundació d'un aniversari disposada per ella.²⁸ Aquesta és la darrera notícia coneguda, per ara,

26. Vilarrúbia, man. 1308, fs. 33 i 58v-59, 10 i 21-X-1308.

27. Pericó i Guillemona ja eren casats el 13-IV-1331 quan reconeixen a R. Bou i Ponç de Foxà, procuradors de l'Almoïna, que és l'hereva de Jaume Sesfont, el lliurament per R. Llobet, canonge, de 100 s. llegats a ells pel difunt (ACB, PA 1-1-1134). Es fa còpia de documents relatius a Sança vídua Marí: el 26-II-1327 del referent a la tutela i al dot i el 28-V-1336 de la venda de dos censals d'aquest dot (pergs. 1-1-1139, 1140, 1143). La localització a darrera hora del testament d'Elisenda Marí datat el 18 d'agost de 1324 (ACB PA 4-6-13, còpia del 4-VIII-1360) ens permet aportar algunes notícies més sobre la família: Elisenda era cosina del jurisperit Burget de Sarrià, havia perdut un fill anomenat Bonanat, la seva filla Llorença s'havia casat primer amb el notari Jaume de Letenal (filla del matrimoni fou Andreueta) i després amb Berenguer Durfort (la filla del matrimoni fou Isabel); l'altra filla, Agnès, ja era vídua de Guillem Durfort el 1324; altres fills són Guillem i Arnaldó, als qual deixa uns milers de sous, mentre que l'hereu universal és Francesc. El confessor de la testadora, fra Arnau, pertanyia a l'orde dels predicadors en el convent dels quals ella instituí un aniversari amb part dels 4.000 sous destinats a la seva ànima. Les sumes esmentades i els enllaços matrimonials confirmen els nostres comentaris sobre la fortuna i el prestigi social de la família Marí.

28. Agnès féu testament el 21-VII-1317 disposant de part de la fortuna del seu fill Pere i del dot (els censals que Bonanat comprà al procurador del difunt Francesc de Cardedeu, potser el seu cunyat, podrien ser del dot). Els seus marmessors són el canviador Arnau de Sarrià, el notari Jaume de Letenal i el gendre; aquest i el prevere Verdager sempre vinculat a la família, són els qui en demanen una còpia autenticada pel sors-veguer P. de Naros en absència del veguer B. Llobet el 8-III-1336 (ACB, PA 4-3-149). La mateixa data porta la còpia de la clàusula del testament de Bonanat ja citada. El motiu

de l'últim membre de la família Marí, que potser s'estroncà, com d'altres, durant l'epidèmia de la pesta negra.

Desconeixem a quina branca de la família Bernat va anar a parar la fortuna acumulada per Bonanat i Pere en l'exercici dels seus càrrecs al servei de la monarquia i amb els negocis de l'escrivà a Sicília vers 1300. Ell fou un dels nombrosos negociants barcelonins actius a l'illa, com els canviadors Finestres, Cendra, Vic, Eimeric Dusay, Guillem Llull mercader, els drapers Jaume de Cànoves²⁹ i l'esmentat Mirambell, patrons de nau com Ramon Marquet i Berenguer Mallol el 1292,³⁰ cavallers com Bernat de Sarrià, conseller reial relacionat amb Pere Marí. Coneixem els seus noms per mitjà dels permisos d'extracció de blat de l'illa concedits pel monarca als seus creditors per poder reembossar els capitals prestats. Tots havien de posseir una quantiosa fortuna per prestar diners al rei i mantenir el volum del negoci, tot i que alguns, com els Finestres, ho perderen tot en fer fallida. Si bé és possible arribar a saber detalls sobre la família, els negocis i els béns d'aquests barcelonins, ara ens hem limitat a donar a conèixer només un d'aquests homes emprenedors, el seu entorn i les seves activitats.

sens dubte econòmic, ocasionà un litigi portat pel jurista Pere Colombà i el procurador B. Valensa, perquè ella fundava un aniversari a l'església dels frares predicadors, als quals donava 4 censals: un de 3 morabatins de Suau Barberà, un de mig morabatí dels hereus de B. d'en Butiró, un d'igual de la dona de B. Rossell i un d'un morabatí dels hereus de Berenguer de Conques; tots sobre la finca veïna de casa seva –abans dels templers–, que els esmentats tenien per ella i pel seu nét. Si els frares no reben els censals per culpa de l'hereu, Pericó Marí, els marmessors han de comprar un alou per valor de 4.000 sous i 5 morabatins en un lloc idoni i donar-ho als frares (ACB, PA 4-1-41).

29. Donà en comanda 200 lliures als germans Berenguer i Bernat Amat que anaven a Sicília en la nau de Pere de Pruners i socis, davant el notari Bernat Pasqual el 21-VIII-1286. Tenia una setzena i mitja en la nau de M. Marquet i una en la de Jaume de Carreras, davant el notari Francesc de Torre el 15-III-1306, 4 setzenes en la nau de G. Basset ja venuda –el preu depositat en la taula de B. Sabater–; comerciava amb oli, draps blancs de Banyoles etc. per mitjà de comandes com la de 110. l, 11 s. i 2 d. confiada a P. de Terrac poc abans de morir en 1308 (ACB B. de Vilarrúbia, man. 1308, f. 14 v). A més dels negociants esmentats, dels citats en la nostra comunicació de la nota 7, homes com el darrer dels Durfort, Pere Bertran, fill de Bernat Dufort i Granada i de Sança Llor, s'interessaren pels negocis a Sicília; a la mort d'ell, la seva mare i hereva féu procurador a G. Morey, patró de coca, per liquidar interessos del seu fill i del seu germà G. Llor difunt a l'illa (nota que agraim a Cristina Forn).

30. ACA C., reg. 95, fs. 56, 143, 188 ss.